

Марія ЯРМОЛЕНКО

Доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія». Академік Міжнародної академії освіти і науки. Авторка 107 наукових праць. В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті працювала в період з 1995 по 2003 рр.
Сфера наукових інтересів: регіональні особливості етнонаціональних процесів в Україні у радянську та пострадянську доби; історія та культура гагаузів Бессарабії.
E-mail: mariayarmolenko62@gmail.com

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ІДЕНТИЧНОСТІ ГАГАУЗЬКОГО НАРОДУ

У статті досліджено основні елементи та характерні риси гагаузького фольклору в XIX столітті після переселення в Бессарабію. Показано роль фольклору в збереженні етнічної ідентичності гагаузького народу.

Ключові слова: гагаузи, фольклор, етнічна ідентичність, фольклорні традиції, народна творчість, Бессарабія.

Традиційна культура будь-якого етносу є певною мірою засобом адаптації народу до навколишнього середовища (Арутюнов, 1985: 35). Вона пов'язана з найрізноманітнішими аспектами повсякденного побуту народу й формується в тісному зв'язку з географічним середовищем, характером господарства, соціальною структурою населення, етнодемографічною ситуацією. Завдяки цьому традиційно-побутова культура, будучи зосередженням історичного й практичного досвіду народу, разом з тим відображає особливості його етнічної історії. Останнє обумовлено тим, що культура кожного народу має здатність відображати стійкі специфічні особливості людської діяльності, які піддаються фіксації об'єктивною, визначеною формою, що перетворює всі її компоненти не тільки у феномен загальнолюдської культури, але і «в ознакові елементи традиційної побутової культури кожного окремого етносу» (Рождественская, 1981: 7).

Традиційні форми побутової культури і народна творчість є центральною ланкою в розвитку національної самосвідомості й утвердженні етнонаціональної ідентичності етносів, в цьому випадку гагаузів. Етнічна культура та духовне життя гагаузів недостатньо повно висвітлено в наявній літературі, що, своєю чергою, стало наслідком особливих умов, у яких з кінця XVIII століття, тобто з початком переселення в Бессарабію, гагаузам, як і іншим переселенцям із Балкан, довелося вести боротьбу за виживання.

Особливе місце у збереженні етнічної ідентичності гагаузького народу належить його фольклору, завдяки якому вони зуміли пронести через століття й зберегти традиції своїх предків.

Усна народна творчість гагаузів споконвічно несла в собі елементи, породжені умовами кочового складу життя, яку вели їх предки. Ці особливості національного фольклору, що збагачували духовну культуру гагаузів, збереглися й у XIX столітті.

Так, серед чисельних гагаузьких пісень, принесених ними з Балкан до Бессарабії, особливу увагу привертають надзвичайно цікаві й доволі незвичайні варіанти популярної пісні «Оглан» – пісні про «чудового пастуха».

Аналіз цих варіантів становить значний інтерес не тільки тому, що історія гагаузів відображена фрагментарно або зовсім не відображена в письмових джерелах, а й тому, що з вирішенням питання про виникнення самих сюжетів цієї пісні, які засвідчують факти про кочове життя, значною мірою пов'язано з висвітлення проблеми походження гагаузів. Аrenoю кочового життя пращурів гагаузів були степи. У цьому глибокий сенс і витоки розуміння самого сюжету, який виник на основі кочового життя. На перший погляд, усе це здається мало зрозумілим для хліборобського народу, яким були гагаузи в ХІХ – на початку ХХ століття. Однак це ще раз доводить, що у побуті й свідомості переважної більшості гагаузьких селян в ХІХ-ХХ столітті жили фольклорні традиції, які своїм корінням сягають глибокої старовини.

Гагаузький музично-поетичний фольклор становить значний інтерес своєрідністю й художньою цінністю. Самі гагаузи виділяють два види своїх народних пісень: «тюркю» – довгі пісні різного змісту й характеру та «маані» – ліричні чотиривірші типу частівок. «Тюркю» поділяються на епічні й ліричні. В епічних піснях домінує тема страждань народу та боротьби з поневолювачами. Це здебільшого старовинні народні балади, характерні для пісенного фольклору балканських народів. Зміст народних балад складають, головним чином, оповідання про страждання народу під османсько-турецьким ярмом і протест проти гноблення. Антитурецька спрямованість гагаузьких народних балад, історичних пісень у тім числі, пояснюється тим, що гагаузи, як і болгари, терпіли жорстокі утиски з боку османсько-турецької влади, будучи «іновірцями» – християнами. Тому гагаузькі народні пісні, що відносяться до епохи панування Османської імперії на Балканах, мають багато спільного з болгарськими народними баладами щодо своєї поетики – сюжетів, композиції, художніх образів та образотворчих засобів.

Широко розповсюджені були в гагаузькому фольклорі й балади про розбійників – «хайдутах» – «Тудорка», «Хайдут Павич» та ін. (*Гагауз фольклору*, 1974: 23, 31), сімейно-побутові балади з типовим для них трагічним кінцем; історичні пісні, присвячені не тільки військовим подіям Росії з Туреччиною, а й із Японією та Австро-Угорщиною (*Курогло*, 1969: 179-182). Більшість «тюркю» запозичене було гагаузами від своїх сусідів: болгар, українців, молдаван, турко-османів та ін. «Тюркю» містять багато іноземних слів, виразів і зворотів мови, чужих для гагаузької мови. Відомі були такі пісні на міжнародні теми, як «сестра-отруйниця» та легенда «про людські жертви, поховані в землю при будівництві моста» (*Курогло*, 1972: 79). Складали такі пісні поети, так звані бояни, для яких створення пісень було ремеслом. Одним із таких боянів-скрипалів с. Бешалма був Георгій Яланжі (*Курогло*, 1972: 80).

Існували й календарно-обрядові пісні землеробського характеру, що виконувалися в певні дні: «Лазари», «Піпіруда», «Германчу», «Хей-хей» тощо. Сімейно-обрядові пісні (весільні, похоронні) співали спеціальні особи під час різних ритуалів. Ліричні пісні гагаузів ХІХ століття були присвячені жіночій, сирітській, солдатській долі, любові. Великої популярності гагаузів набув особливий жанр ліричних пісень, що склалися з чотиривіршів («маані»). Виконувалися вони зазвичай на посиденьках («дернек», «манга», «отурмак»). «Маані» поділялись на дві частини: в першій (дві перші сходинки) бралось будь-яке явище природи, наприклад, уявлення, начебто летить у повітрі птиця, а в другій будувалася поетична паралель

цього явища з людського життя. Строге проведення такої паралелі визначало ідеал, до якого мав прагнути поет. Як і будь-який ідеал, його важко було досягти на практиці, тому часто в «маані» відшукати паралель між першою та другою частинами було майже неможливо. Обидві половини пісні пов'язувались між собою чисто зовнішнім чинником, тобто розміром вірша та римою. Таких пісень у гагаузькій народній творчості було чимало.

Цікаво, що, незважаючи на різноманітність пісенного жанру та безсумнівну музикальність гагаузів, сам спів у них розвинений не був. У гагаузькому «неписаному кодексі пристойності» існувало правило, що співати де б то не було – вдома, серед людей, навіть у полі – негоже, якщо співака про це ніхто не просить. Гагаузький «кодекс пристойності», крім церкви, дозволяв їм вільно співати, проте наодинці, або тільки на весіллях, де пісня замінювала відповідно до обряду викуп за що-небудь або за кого-небудь. Крім цього, молодь співала іноді «на бесідах» (посиденьках), де хлопець з дівчиною перемовлялись жартома й характеризували одне одного короткими чотирирядними віршами, часто вигаданими експромтом. У таких піснях, у запалі музичної та віршової полеміки, не вважалося непристойним вживання найбільш цинічних виразів у присутності дівчат, хоча зазвичай їх використання у присутності жінок заборонялося «кодексом пристойності».

Через згаданий нами «кодекс пристойності» гагаузи в XIX – на початку XX ст. дуже мало й рідко співали. Можливо, це стало наслідком важких умов життя під владою Османської імперії, коли їм доводилось жити в постійному страху та гоніннях.

Широко поширеними серед гагаузів у XIX ст. були й казки («масал»). За змістом вони ділилися на казки про тварин, чарівні та побутові. В образах звірів народ зображував своїх гнобителів і захисників. У багатьох казках відтворювалося важке життя гагаузького народу, гнобленого багатіями. Народні герої показані добрими, розумними, безстрашними, а багатії – жадібними, скупими, смішними. Гумор народу відбивався також у змісті анекдотів і коротких гумористичних оповідань («порезен», «фікра»). Поширені були й анекдоти про Ходжу Насреддіна та про хитророзумного Кесе, відомі багатьом народам гумористичні оповідання про Чону Мяле тощо. Складовою частиною гагаузького фольклору були загадки («білмейжа»), що вживалися на посиденьках, роботах щодо взаємної допомоги («ортаклик», «межі»), на зібраннях молоді.

Особливе місце в гагаузькій народній творчості належало танцям. У кожному гагаузькому селі було призначене для хороводу (хору) місце – хору ері, зазвичай на центральній площі села, біля церкви, але не в межах її огорожі. Сільські хлопці на складчину в 60-70 рублів на рік наймали музиканта на скрипці або на ковалі (рід флейти) з умовою грати кожного свята й у неділю на хору, незалежно від кількості присутніх (Мошков, 1900: 70). У великих селах, наприклад, Конгаз Ізмаїльського повіту, для хору в 1898 році був найнятий цілий оркестр із трьох музикантів: скрипка та чіртма (маленька дудка) грали головну мелодію, а кобза, струнний інструмент з роду гітари з 12 струнами, їм акомпанував. Такий оркестр коштував жителям села 75 рублів за 5 місяців з умовою грати на всіх весіллях. В кінці XIX – на початку XX століття до гагаузьких оркестрових інструментів додаються мідні труби, на яких грали відслужили військову службу солдати-музиканти. Такі оркестри були дуже дорогими й недоступними для гагаузьких селян. Їх винаймали на весілля тільки багаті гагаузи з числа мешканців великих торгових сіл, таких, як Комрат (ЦГА Молдови, Д. 378: 51).

На хору ері були присутні в такі дні багато жителів села. Молодь танцювала, діти бігали посеред хороводу, грали в ігри, літні люди сиділи на призьбах, милуючись своїми дітьми й обговорюючи останні новини. Тут зав'язувалися, підтримувалися, а іноді й закінчувалися і дружні, й любовні стосунки. Тут укладалися різні торгівельні та господарські угоди. Саме тому на зборах на «хору ері» завжди було багато людей, незважаючи на погоду чи пору року. Так, наприклад, однієї неділі в селі Бешалма на хору ері було присутніх близько 360 осіб з 2500 мешканців села, тобто 14 % всього населення, а в селі Конгаз, що налічувало 5 тис. жителів, на святі було 600-700 присутніх, у колі танцювало 300 людей (*ЦГА Молдови, Д. 707: 39-40*).

Розваги молоді тут склалися винятково з танців. Пісень у хору не співали – не заведено було, ігри влаштовувалися тільки у Великий пост, тому що о цій порі люди похилого віку не дозволяли молоді танцювати. Крім національних, гагаузи виконували й танці своїх інонаціональних сусідів – болгар, росіян, українців, молдаван тощо. Танцями супроводжувалися гагаузькі весільні обряди. Виконувалися спеціальні мелодії, заплітання коси та наряджання нареченої, танець нареченої й под. Існували мелодії, які стосуються певної частини весілля – марш, віват, гювейдя та інші, Кірацааваси, терсія хору, дюз ава, йол аваси (*Курогло, 1972: 165-166*). Спеціальна мелодія гюреш аваси виконувалася на народних святах під час змагань борців.

Хореографічні нахили гагаузів у XIX столітті виявлялися в пристрої гагаузьких колоній у селі Комрат, куди з'їжджалися всі кращі танцюристи з усіх гагаузьких поселень Бессарабії (*ЦГА Молдови, Д. 725: 7*).

Любов до танців у гагаузів у XIX столітті сприяла широкому розвитку в них інструментальної музики. В гагаузьких селах було багато різних музичних інструментів і хороших музикантів. Найпоширенішим музичним інструментом вважався так званий кавале духовий дерев'яний інструмент із сімейства флейт. Крім кавале, гагаузи грали на чіртме – дудці, схожій за звучанням на флейту пікколо; на волинці, на скрипці і на кобзі (*Мошков, 1900: 75*). Волинка гагаузів називалася гайдой і нічим не відрізнялася від української. Був у гагаузів і свій особливий, оригінальний струнний інструмент – кауш-кеменче (скрипка-ложка), схожий на велику ложку. Грали на ньому смичком. Зразок такого інструмента зберігається в етнографічному музеї в Санкт-Петербурзі. «Мелодії гагаузьких танців і п'єс для слуху дуже красиві, задушевні і надзвичайно складні в ритмічному відношенні. Вони нагадують угорську музику, про що свідчило часте вживання так званого мадярського тетра хорда» – відзначав у 1900 році Мошков (*Мошков, 1900: 77*). Інструментальна музика гагаузів була дуже мелодійною. Про це свідчить саме слово «мелодія» гагаузькою мовою – хава, тобто повітря, що само собою містить поетичний відбиток.

Поряд зі збереженими напрямками та формами народної творчості, породженими кочовим минулим гагаузів, у XIX столітті з'явилося досить багато звичаїв, обрядів і вірувань про гагаузів-хліборобів, які вели вже осілий спосіб життя. Так, значною подією в житті гагаузького селянина в XIX столітті було зведення будинку, з яким пов'язано ряд звичаїв і обрядів, покликаних забезпечити добротність споруди та добробут у житті господарів, а також спрямованих проти злих духів, що приносять пожежу, розруху, хвороби й інші лиха. Найдавнішими є обряди, в яких відлунюються язичницькі вірування, пов'язані з жертвопринесенням.

При закладці стін будинку люди побоювалися перебувати поблизу майстрів, оскільки існувало повір'я, що вони могли виміряти мотузкою довжину тіні (бой гелгесі) обраного ними для помсти людини й закласти цю мотузку під один із рогів будівлі, що споруджується. Вважалося, що після цього він неминуче загине. Через сорок днів його тінь перетвориться на перевертня (талса), котрий приносить біду та занепокоєння жителям села в нічну пору. Це повір'я описано Атанасом Мановим у варненських гагаузів Болгарії. Так, варненські гагаузи при зведенні будинку різали півня в жертву талсиму (Манов, 1938: 73). Подібний обряд зберігся в них і в умовах Бессарабії наприкінці 70-х років XIX століття (Народи Росии. Болгари, 1879: 13).

У пошуках характеристики першопричин, що породили подібні обряди, немає необхідності. Етнографічна наука відносить їх до обрядів, пов'язаних із жертвопринесенням. У давнину такий обряд був широко розповсюджений у багатьох народів. Пережитки давнього жертвопринесення при закладанні житла добре збереглися й у слов'ян (Сумцов, 1889: 487-497; Арнаудов, 1921: 145-170; Зеленин, 1914: 308). Аналогічні обряди зустрічаються і в сусідів гагаузів – молдаван. Деякі зміненими варіантами жертвопринесення та магічних обрядів при будівництві є також поширені в гагаузів звичаї закладати під роги майбутнього будинку свічки, гроші, зерно, вино. Ці звичаї спостерігаються й у всіх сусідніх народів.

З давніми повір'ями пов'язані й визначені дні для початку спорудження будинку. Найбільш вдалим вважалося починати будівництво в перший четвер повного місяця (ай долуркана). В народі вірили, що це позбавить майбутнє житло від злих духів і вогкості. Під час кладки стін будинку в середині торцевої стіни ставили гілку з прив'язаним до неї полотном, сорочкою або рушником, призначеними в подарунок (баашіш) для майстра. За дах майстер отримував від господаря новий баашіш.

Зведення стін будинку було трудомістким процесом, тому в гагаузів, так само як і в українців, болгар молдаван та інших народів, існував звичай взаємодопомоги, що називався «межі». Він ідентичний українській та молдавській клаці, а також російській і білоруській толоці. «Межі» побутує в гагаузських селах і сьогодні. Його учасники запрошуються господарем, який готує до визначеного дня глину, солому, необхідні інструменти або інші матеріали для виконання необхідної роботи у господарстві. Особливою турботою господаря є організація частування присутніх: влаштовується великий обід, що закінчується загальними веселощами, іноді танцями та іграми молоді.

Завершення будівництва житла також знаменувалося банкетом (аязма), на який запрошувалися всі родичі. Перед тим, як вселитися у новий будинок, було заведено освятити його, щоб перешкодити вселенню в нього злих духів (евь ватізлій). З давніх часів з цією метою не завжди запрошували священика, частіше такий обряд освячення здійснювала місцева знахарка або найстаріша жінка в сім'ї. При цьому у свячену воду вмочували гілочки м'яти і скраплювали вогнище й усі кути в приміщенні. Під час вселення в новий будинок господарі першими в нього не заходили, а кликали сусідів, які з хлібом і сіллю переступали поріг. Новосельцям батьки вручали хліб із сіллю, взяті зі старого будинку, з побажаннями, щоб нове житло ніколи не залишалось без хліба й солі.

Гагаузам XIX століття притаманні також обряди і звичаї, пов'язані з пошануванням вогню та його осередку – домашнього вогнища. Це відгомони первісного схиляння перед вогнем. Вогнищу приписували багато чарівних властивостей, зокрема, очисних, цілющих, які приносили благополуччя, родючість та

інші блага для всіх тих, хто схиляється перед ним. Так, сільські знахарі зіскоблювали глиняну обмазку з печі, димоходу або його заснування і з цього порошку виготовляли ліки та зілля. Завдяки цілющим властивостям його використовували при лікуванні порізів, опіків або поранень. З вірою в очисну та цілющу могутність вогнища пов'язаний і звичай триразового пронесення ліків для хворих через димохід. Для цього в димоході (бажаліке) встановлювали драбину і хто-небудь із дітей тричі піднімався по ній із зіллям, виходячи через трубу на дах та знову спускаючись у приміщення. Після цього зіллям лікували хворого.

У 80-х роках XIX століття очевидці відзначали у бессарабських болгар «чаклунські дії з поліном біля вогнища і печі напередодні Різдва з загадуванням приплоду худоби і врожаю» (*Народы России. Болгары, 1879: 26*). Етнографічні спостереження в гагаузьких селах дослідника гагаузів М. В. Маруневич підтверджують побутування в минулому цього обряду й у гагаузів (*Маруневич, 1980: 149*).

З вогнищем, як чудодійним покровителем сім'ї, в гагаузів пов'язані деякі весільні обряди. Так, увійшовши до оселі нареченої, свати прямували до вогнища й помішували попіл, ніби просячи у вогнища покровительства для успішного завершення своєї місії. Відкинута нареченим молода могла з'явитися в будинок його батьків, які у випадку згоди на шлюб запалювали вогонь у вогнищі та запрошували її сісти біля нього; після цього молодий уже не мав права відмовлятися від одруження (*Народы России. Болгары, 1879: 13*). В. А. Мошков свідчить про наявність у побуті гагаузів цього обряду наприкінці XIX і навіть на початку XX століття (*Мошков, 1902: 38*).

Існували в гагаузів і повір'я та пов'язані з ними заборони, що мають на меті захистити будинок і його мешканців від злих духів. Вважалося, що винесення попелу та сміття після заходу сонця може погано вплинути на згоду й благополуччя в родині. Заборонялося свистіти в будинку. Ця заборона обумовлена не стільки етичними нормами, скільки боязню згубних чар нібито чутливих до свисту домашніх духів, уособленням багатьох із яких вважався вуж (сари Ілан – жовта змія). Як і в багатьох народів, у гагаузів чудодійна сила приписувалася прибитій біля порогу підкові.

Звертають на себе увагу сімейні, родинні стосунки гагаузів. Самі підвалини гагаузької сім'ї були патріархальними, із великим переважанням у ній батьківської влади. В гагаузів була своя особлива система ставлення батьків до дітей, дітей до батьків і навіть дітей між собою, суть якої полягала в повазі до старшого, його пошани. Це проявляється в традиціях гагаузького народу. Так, у перший день Нового року, наприклад, всі члени родини, де б вони не жили, сходяться всі разом у батьків, приносячи з собою великий пшеничний калач із покладеною на нього вареною куркою. Те ж саме повторюється і протягом всього масляного тижня, й на Великдень. Такий прояв поваги до старших у гагаузькій родині зберігається й досі.

Особливе місце в сім'ї гагаузького селянина відводилось становищу найманого працівника, без якого в XIX столітті не обходився жоден більш-менш заможний гагауз. Працівниками здебільшого наймалися молоді люди, котрі готувались розпочати власне господарство, але не мали грошей на купівлю волів, без яких господарство гагаузького селянина було неможливим. Наймалися вони зазвичай на один рік з оплатою від 100 до 120 рублів, харчувалися й жили разом із господарськими дітьми, брали участь у всіх сімейних урочистостях. Господар на цей

час заміняв батька такому працівникові. Подібній службі працівника-найманця гагаузи надавали великого значення, порівнюючи її з закінченням курсу в якомусь навчальному закладі. Недарма більшість гагаузьких казок починається з того, що герой просить свою матір спекти йому хліба, кладе цей хліб у торбу і йде найматися в працівники, після чого починаються його пригоди. Й справді, як пише В. А. Мошков, «за час служби в найманцях молодий гагауз побачить, відчує і дізнається стільки для себе нового, скільки навряд чи він побачить потім за все своє життя» (Мошков, 1901: 12), оскільки наймалися в працівники не тільки у своєму селі, а й в інших гагаузьких селах, а найчастіше – в болгарських і в німецьких колоніях. Перш за все вони вчилися тут поводженню з чужими людьми, знайомилися з сільським господарством «в його найдрібніших деталях», а якщо господар володів якимось ремеслом, то й з ремеслом (переважно в німців). Разом з тим, молода людина, яка мешкала в чужому селі, придивлялася до чужих порядків, вдачі та звичаїв, прилучалася до них. Водночас самі гагаузи вирізнялися особливою гостинністю. Навіть це поняття (гагаузькою мовою – «адамлик») походить від слова «адам» – людина в широкому сенсі цього слова, незалежно від його стану, національності, мови, кольору шкіри тощо. Відтак кожен гагаузів Бессарабії намагався побудувати собі не один, а два будинки: один маленький і тісний для себе, що мав назву «кухня», а другий – великий, прикрашений увсередині килимами, рушниками та іншими прикрасами – власне будинок (ені евь), котрий призначався виключно для прийому гостей.

Гостинність у гагаузів проявлялася й у влаштуванні громадських бенкетів, які називалися «курбан», тобто жертва Богу. Насправді це сприймалося не як жертва Богу, а як обов'язок гостинності. Курбани влаштовувалися в гагаузів і окремими особами, й цілими сільськими громадами. Найчастіше приватні курбани проводили «за здоров'я» члена сім'ї, який одужував після тривалої хвороби. Цікаво, що приватні курбани збереглися у гагаузів і до цього дня. На зразок подібних бенкетів влаштовувалися й такі пригощання, як «аязма» – для здоров'я, для хорошого врожаю й узагалі для того, щоби Бог не позбавляв їх своєї милості. Заможні гагаузи в ХІХ столітті влаштовували такі «аязми» по 3-4 рази на рік. Якщо до всього цього додати частування на хрестинах, іменинах, весіллях і поминках, то прояви гостинності у гагаузів стають явними. Причому це не було марнотратством, адже вони багато в чому собі відмовляли, щоб заощадити на свято. З одного боку, для гагаузів це було поклоніння Богові, щоб умилювати його, а з другого – це був борг перед громадською думкою. Таким чином, ми бачимо, що гагаузам притаманні обряди і повір'я, аналогічні обрядам народів Південно-Східної Європи. Це свідчить про те, що незалежно від походження народу, основні риси його побуту й культури склалися в тісному взаємозв'язку з культурою сусідніх народів та призводило до збагачення своєї культури. В умовах Бессарабії гагаузи залишалися вірними своїм давнім традиціям, й, водночас, на них позначилося інонаціональне середовище, культура інших етносів.

Розглянувши деякі елементи культури гагаузів, пов'язані з фольклорною творчістю, яка формувалася й створювалася в попередні століття історії, ми бачимо, що в процесі їх життєдіяльності на землях Бессарабії в складі Російської імперії, де вони отримали можливість вільного сповідання своєї православної релігії, народна творчість гагаузького народу розвивалася й постійно оновлювалася. Слід також зазначити, що, будучи одним із багатьох сегментів колоністського освоєння Бессарабії, гагаузи опинилися в багатонаціональному (болгари, молдавани, росіяни, українці, німці) середовищі, що не могло не позначитися на їх духовному житті.

Виходячи з викладеного вище матеріалу, можемо зробити висновок, що, незважаючи на багатонаціональне середовище Бессарабії, гагаузи зуміли зберегти особливості свого фольклору. Це зіграло важливу роль у збереженні етнічної ідентичності гагаузького народу й стало добродійним ґрунтом для його розвитку на сучасному етапі.

***

- Арнаудов М. Жертва при градеж. Извести на архива Императорского народния этнографский музей в София. - София, 1921. Ч.1. Кн.1. С.145-170;
- Арутюнов С.А. Инновации в культуре этноса и их социально-экономическая обусловленность. Этнографические исследования развития культуры. М., 1985.
- Зеленин К.Д. Описание рукописей ученого архива Императорского русского географического общества. Этнографические записки. 1850. Волынская губерния. СПб., 1914. С.308.
- Рождественская С.Б. Русская художественная традиция в современном обществе. М., 1981.
- Гагауз фольклору. Кишинев, 1974. С. 23,31.
- Курогло СС. Использование гагаузского народного творчества на уроках истории. В кн.: Унеле проблеме привидпредаря историей ын школа медие. Кишинэу, 1969. С. 179-182.
- Курогло С. С. Свадьба и свадебный фольклор гагаузов. Женурь ши спечийфолклориче. Кишинев, 1972. С. 70, 79, 80, 165-166.
- Манов А. Потеклото на гагаузитехтехничобичаи и нравы. Варна, 1938. С.73.
- Маруневич М.В. Поселения, жилище и усадьба гагаузов в Южной Бессарабии в XIX – начале XX в. Кишинев, 1980. С.149.
- Мошков В.А. Гагаузы Бендерского уезда. *Этнографическое обозрение*. 1900. № 1. С. 70, 75, 77; 1901. № 1. С. 12, 101; 1902. № 4. С. 38.
- Народы России. Болгары. СПб., 1879. С.13, 26.
- Сумцов Н.Ф. Культурные переживания. Киевская старина. 1889. Т.ХХУ. С. 489-497.
- ЦГА Молдовы. Ф. 152. Оп.1. Д. 378; 707; 725.

Mariya YARMOLENKO

Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of Humanities of the Danube Institute of National University «Odessa Maritime Academy» The author of 107 scientific papers.

She worked at Izmail State University of Humanities from 1995 to 2003.

Research interests: regional features of ethno-national processes in Ukraine in the Soviet and post-Soviet era. The history and culture of the Gagauz in Bessarabia.

E-mail: mariayarmolenko62@gmail.com

GAGAUZ FOLKLORE AND ITS ROLE IN PRESERVING THE IDENTITY OF THE PEOPLE

The article explores the basic elements and distinctive features of Gagauz folklore in the 19th century after their relocation to Bessarabia. The role of folklore in preserving the ethnic identity of the Gagauz people is shown.

Key words: Gagauz, folklore, ethnic identity, folklore traditions, folk art, Bessarabia.

The traditional culture of any ethnic group is to some extent a means of people's adaptation to the environment (Arutyunov, 1985: 35). It is associated with various aspects of everyday life of the people and is formed in close connection with the geographical environment, the direction of the economy, the social structure of the population, the ethno-demographic situation. Due to this, traditional and everyday culture, being the focus of historical and practical experience of the people, at the same time reflects the peculiarities of its ethnic history. The latter is due to the fact that the culture of each nation has the ability to reflect the stable specific features of human activity, which can be fixed by an objective,